

Aluehallintovirasto

”Että sais uuden alun” – Työpajanuorten seurantatutkimus Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa

Erik Häggman (Lounais-Suomen aluehallintovirasto)
Antti Peltö-Huikko (Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy),
Tom Tarvainen (Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy)

17/2016

Aluehallintovirastojen julkaisuja
Publikationer från Regionförvaltningsverket

Lounais-Suomen aluehallintovirasto

Että sais uuden alun –
Työpajanuorten seurantatutkimus Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa

Erik Häggman (Lounais-Suomen aluehallintovirasto)
Antti Peltö-Huikko (Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy),
Tom Tarvainen (Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy)

Aluehallintovirastojen julkaisuja 17/2016
ISSN 2343-3132
ISBN 978-952-5882-07-0

2016

Tekijät Erik Häggman (Lounais-Suomen aluehallintovirasto) Antti Peltö-Huikko (Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy), Tom Tarvainen (Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy)		Julkaisu-aika 12-2016	
		Toimeksiantaja(t) Lounais-Suomen aluehallintovirasto	
		Toimielimen asettamispäivä -	
Julkaisun nimi Että sais uuden alun – Työpajanuorten seurantatutkimus Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa			
Tiivistelmä Tässä julkaisussa on kuvattu Lounais-Suomen aluehallintoviraston alueella asuvan 27 työpajanuorten elämää ja arkea vuosina 2015-2016. Yksittäisen läpileikkaavan hetken sijaan työssä seurattiin työpajanuoren elämää ja kokemuksia sekä näissä tapahtuvia muutoksia vuoden ajan. Seurantatutkimuksen aikana nuoria haastateltiin kolme kertaa. Ensimmäisellä haastattelukerralla keskusteltiin nuoren lapsuudesta ja elämästä ennen pajalle tuloa. Toisella haastattelukerralla keskusteltiin pajalla vietetystä ajasta ja siihen liittyvistä kokemuksista. Kolmas haastattelukerta keskittyi nuoren tulevaisuuden suunnitelmiin ja haaveisiin. Seurantatutkimukseen osallistuneet nuoret olivat seitsemältä eri työpajalta. Pajat olivat Rauman nuorten työpaja, Rauman seudun katulähetys ry:n työpaja, Porin nuorten työpaja, Raision työpaja, Euran työpaja, Kankaanpään työpaja sekä Liedon työpaja. Raportissa pyritään luomaan mahdollisimman todenmukainen kuvaus 27 nuoren elämästä ja kokemuksista lapsuudesta nykypäivään sekä katsaus toivottuun tulevaisuuteen. Nuorten kokemuksia nostetaan esiin siinä valossa, että niillä on ollut vaikutusta heidän oman elämänpolkunsa rakentumiseen. Raportilla on kaksi tavoitetta. Ensinnäkin se toimii äänenä niille nuorille, jotka eivät löydä paikkaansa yhteiskunnassa, opiskelussa ja työelämässä samalla tavalla missä valtaosa nuoristamme. Raportti avaa pienen joukon elettyä elämää, elämän eri vaiheita ja kerrostumia. Toiseksi raportti haluaa toimia keskustelun herättäjänä nuorten palveluja kehittäville ja toteuttaville tahoille. Aineiston keruuta suunniteltaessa ja raporttia kirjoitettaessa on hyödynnetty tanskalaista Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? -tutkimusta, jossa nuorten elämää on tarkasteltu tanskalaisittain kutsuttuna 360-asteen näkökulmasta. Niin Tanskan tutkimuksessa kuin tässäkin seurantatyössä nuorten elämää seurattiin kouluun, vapaa-aikaan, työelämään, perheeseen, digitaaliseen elämään ja yhteisöjen merkityksiin liittyvien kokemusten ja toiveiden kautta.			
Asiasanat Työpaja, nuoret, seurantatutkimus, Satakunta, Varsinais-Suomi			
ISSN (painettu)	ISBN (painettu)	ISSN (verkkopainettu)	ISBN (verkkopainettu)
		2343-3132	978-952-5882-07-0
Kokonaissivumäärä		Kieli	Hinta
-		suomi	-
Julkaisija	Paino		
Lounais-Suomen aluehallintovirasto	Turku		

Sammanställd av Erik Häggman (Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland) Antti Pelto-Huikko (Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy), Tom Tarvainen (Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy)		Utgivningsdatum 12-2016	
		Uppdragsgivare Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland	
		Datum för tillsättandet av organet	
Publikationens titel Om att få en ny start... - En uppföljande forskning om verkstads ungdomar i Satakunda och Egentliga Finland			
Referat <p>Uppföljningsstudien beskriver 27 verkstadsungdomars liv och vardag åren 2015-2016 i Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finlands verksamhetsområde. I stället för en genomskärande ögonblicksbild följer rapporten ungdomarnas liv och erfarenheter och förändringar i dessa under ett år</p> <p>Under uppföljningsstudien intervjuades ungdomarna tre gånger. Vid första intervjun diskuterades om ungdomarnas barndom och livet före verkstadsperioden. Vid det andra intervjutillfället diskuterades tiden i verkstaden och erfarenheterna från den. Det tredje intervjutillfället koncentrerade sig på ungdomarnas framtidsplaner och drömmar. Ungdomarna i uppföljningsstudien kom från sju verkstäder. Verkstäderna var Rauman nuorten työpaja, Rauman seudun katulähetys ry:n työpaja, Porin nuorten työpaja, Raision työpaja, Euran työpaja, Kankaanpään työpaja samt Liedon työpaja.</p> <p>I uppföljningsstudien försöker en så realistisk bild som möjligt av 27 ungdomars liv och erfarenheter från barndomen till nutid, samt en inblick i den önskade framtiden. Ungdomens erfarenheter lyfts fram i den belysningen, att de har inverkat på deras egen livsbana har blivit till.</p> <p>Uppföljningsstudien har två mål. För det första fungerar de ungas röst, som inte finner sin plats i samhället, utbildningen eller i arbetslivet på samma sätt som merparten av vår ungdom. Rapporten ger en inblick i en liten grupp ungdomars levda liv, livets olika skeden och skikt. För det andra vill uppföljningsstudien väcka en diskussion för dem som utvecklar och förverkligar tjänster för unga.</p> <p>I planeringen av insamlingen av materialet och i skrivandet av rapporten har vi utnyttjat den danska forskningsrapporten - Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? - där de ungdomarnas liv har utforskats ur vad danskarna kallar 360 graders synvinkel. Såväl i den danska forsknings rapporten som i denna uppföljningsstudie följdes ungdomars liv deras erfarenheter och önskningar i utbildning, fritid, arbetsliv, familjeliv, digitala liv och gemenskapernas betydelse.</p>			
Ämnesord Ungdomsverkstad, Ungdom, uppföljningsstudie, Satakunda, Egentliga Finland			
ISSN (tryckt)	ISBN (tryckt)	ISSN (webbpublikation) 2343-3132	ISBN (webbpublikation) 978-952-5882-07-0
Sidantal -		Språk finska	Pris -
Utgivare Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland		Tryckeri Åbo	

ETTÄ SAIS UUDEN ALUN

Työpajanuorten seurantatutkimus
Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa

Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy
Antti Peltö-Huikko
Tom Tarvainen

LOUNAIS-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

Johdanto

Suomalaisia nuorten työpajoja koskevia tutkimuksia ja selvityksiä löytyy paljon. Monet niistä keskittyvät kuvaamaan työpajojen toimintatapoja ja tuloksellisuutta. Vaikka näissäkin asiakas on useimmissa keskiössä, niin vuonna 2015 nousi esiin ajatus, että työpajanuorten elämää olisi tärkeä seurata tarkemmin, hieman syvällisemmin. Yksittäisen läpileikkaavan hetken sijaan halusimme selvittää työpajanuorten elämää ja kokemuksia sekä näissä tapahtuvia muutoksia vuoden ajalta.

Syksyllä 2015 käynnistimme Lounais-Suomen aluehallintoviraston kanssa Työpajanuorten seurantatutkimuksen Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa. Vuoden aikana toteutimme kolme haastattelukierrosta yhteensä 27 työpajanuorelle. Samalla keskustelimme työpajojen ja nuorten tilanteista pajojen henkilökunnan kanssa. Keskiössä oli kuitenkin nuorten oma kokemus elämästä, koulusta, pajasta, ystävistä, perheestä, menneestä, nykyhetkestä ja tulevaisuudesta sekä nuoren unelmista ja myös peloista.

Kuulimme 27 erilaista tarinaa lapsuudesta nykyhetkeen. Nuoret avautuivat meille monista asioista. Lupaus anonymiteetistä ja tieto siitä, että emme ole viranomaistaho, sai nuoret kertomaan monia koskettavia asioita heidän omasta elämästään. Raportin tavoitteena ei ole missään vaiheessa ollut ylikorostaa yksittäisiä nuorten kohtaamia - hyviä tai huonoja - asioita, vaan luoda mahdollisimman todenmukainen kuvaus 27 nuoren kokemuksista. Näitä kokemuksia nostetaan esiin siinä valossa, että niillä on ollut vaikutusta nuoren oman elämänpolun rakentumiseen. Raportissa esitetyt nuorten kommentit ja lainaukset on kirjattu niin kuin ne on meille kerrottu, mitään lisäämättä tai poistamatta.

Tällä raportilla on kaksi tavoitetta. Ensinnäkin se toimii äänenä niille nuorille, jotka eivät löydä paikkaansa yhteiskunnassa, opiskelussa ja työelämässä samalla tavalla missä valtaosa nuoristamme. Raportti avaa pienen joukon elettyä elämää, elämän eri vaiheita ja kerrostumia. Toiseksi raportti haluaa toimia keskustelun herättäjänä nuorten palveluja toteuttaville tahoille. Syksyllä 2016 Suomessa on meneillään hyvinvointipalvelujen tuottamiseen liittyvä suuri murros. Nyt on otollinen aika haastaa yhteiskunnan eri sektoreiden toimijoita pohtimaan, kuinka hyvin ne tukevat niiden nuorten elämää, joiden poluilla on enemmän haasteita ja esteitä.

Lopuksi haluamme kiittää kaikkia tapaamiamme nuoria. Kiitos avoimuudesta, rohkeudesta ja ajastanne. Toivotamme teille onnea ja hyvää tulevaisuutta!

Antti Pelto-Huikko
Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy

Tom Tarvainen
Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy

Sisällysluettelo

Valokeilassa työpajanuorten muutostarinat	4
Aineistona lähes 30 nuoret kokemukset	4
Haastateltujen nuorten taustat	5
Kohti kokonaisvaltaisempaa elämän ja arjen tarkastelua	5
Työpajanuorten kokemuksia koulusta.....	5
Tiukka talous ja yksinäisyys rajoittavat vapaa-ajan toimia	6
Työelämä tähtäimessä	7
Perheen merkitys vaihtelee	8
Digitaalinen elämä.....	9
Yhteisö kantaa, mutta luo myös paineita.....	9
Nuorten elämän koetut muutokset pajajakson aikana	11
Tyytyväisyys pajajaksoon vaihteli	11
Tulevaisuuden suunnitelmat hakevat suuntaa	11
Koetussa hyvinvoinnissa ei muutosta	12
Tyytyväisyys omaan elämään vaihteli.....	13
Nuorten tilanne vuoden jälkeen	14
Pajanuorten profiileja	15
Havaintoja ja johtopäätöksiä pajatoiminnasta	17
Mitä sitten pitäisi tehdä? Toimenpidesuosituksia	18
Tältä musta tuntuu eli nuorten kokemuksia omin sanoin	20
Kokemuksia pajalta	20
Kokemuksia työelämästä	21
Kokemuksia terveydenhuollon palveluista	21

Valokeilassa työpajanuorten muutostarinat

Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa toteutetun työpajanuorten seurantatutkimuksen tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa pajanuorten elämästä, pajatoiminnan vaikuttavuudesta sekä tarkastella nuorten muutostarinoita. Kuinka nuoret pajajakson kokevat ja millaisia muutoksia he elämässään pajajakson aikana kohtaavat? Tämä raportti kokoaa ajatuksia ja huomioita työpajanuorille suoritetuista haastatteluista. Haastattelujen tuottamien tietojen lisäksi selvityksen aikana käytiin vuoropuhelua satakuntalaisten ja varsinaissuomalaisien nuorisopalveluiden asiantuntijoiden kanssa ja peilattiin seurannan tuloksia sekä suomalaisiin että pohjoismaisiin tutkimuksiin.

Aineistona lähes 30 nuoret kokemukset

Seurantatutkimuksen aineisto on Suomen mittakaavassa varsin hyvä. Tutkimuksessa on mukana 27 nuorta seitsemältä Satakunnan ja Varsinais-Suomen työpajalta. Jokainen nuori haastateltiin pajajakson aikana yhteensä kolme kertaa. 27 haastatellusta nuoresta tyttöjä on 10 ja poikia 17. Alla olevassa taulukossa 1 on esitetty nuorten jakautuminen sukupuolen mukaan pajoittain.

	Eura	Pori	RSKL	Rauma	Kankaanpää	Lieto	Raisio
Tytöt		3		5	2		
Pojat	4	2	2	1	2	5	1
Yhteensä	4	5	2	6	4	5	1

Taulukko 1. Työpajanuorten seurantatutkimukseen osallistuneet nuoret pajan ja sukupuolen mukaan.

Haastatellut nuoret olivat työn alkaessa lokakuussa 2015 iältään 18–27-vuotiaita. Kahta nuorta lukuun ottamatta kaikki nuoret olivat syntyperäisiä suomalaisia.

Ensimmäinen haastattelukerta syksyllä 2015 keskittyi nuoren elämän eri vaiheisiin ennen pajalle tuloa. Haastatteluissa luotiin kuvaa lapsuudesta, perheestä, koulun käynnistä ja vapaa-ajanvietosta. Toisella haastattelukerralla helmi-maaliskuussa 2016 keskustelun pääaiheena oli pajalla vietetty aika ja pajalla tehdyt asiat sekä näihin liittyvät kokemukset. Kolmas ja viimeinen haastattelukierros toteutettiin elo-syyskuussa 2016. Tällöin keskityttiin nuorten tulevaisuuteen sekä siihen liittyviin unelmiin ja haasteisiin. Haastatteluja toteutettiin sekä yksilö- että ryhmähaastatteluina. Muutamille nuorille, jotka eivät toiseen tai kolmanteen haastatteluun saapuneet, haastattelu toteutettiin puhelimitse.

Tämä koosteraportti sisältää 27 nuoren havaintoja omasta nuoruudesta, koulukokemuksista, kavereista, perheestä, vapaa-ajasta ja harrastuksista, pajasta sekä tulevaisuuden toiveista ja suunnitelmista. Nuorten kertomukset osoittavat, että jokainen heistä on yksilöllinen ja ainutkertainen. Jokainen nuori kulkee omaa elämänpolkuaan ja vaikka tarinoissa on samankaltaisuuksia, niin hyvin paljon on myös vaihtelua tarinoiden välillä. Ei ole olemassa yhtä

nuoruutta, vaan monia erilaisia nuoruuksia. Tämä asettaa monia haasteita nuoren ympärillä olevalle palvelujärjestelmälle ja sen kyvyille reagoida nuorten erilaisiin odotuksiin.

Haastateltujen nuorten taustat

Alla olevassa listauksessa on esitetty taustatietoja 27 haastatellusta nuoresta.

- 14 nuorella asiakkuus psykiatrialla tai nuorisopsykiatrialla.
- 13 nuorella lääkärin määräämä mielialälääkitys.
- 16 nuorella koulukiusaustausta.
- 12 nuorta on avioeroperheestä.
- 10 nuoren jommallakummalla vanhemmalla on tai on ollut alkoholiongelma.
- 3 nuorta on yksinhuoltajia

Kohti kokonaisvaltaisempaa elämän ja arjen tarkastelua

Nuorten elämä on kokonaisuus, jossa eri tekijät ja elinympäristöt kietoutuvat sekä ovat vaikutuksissa toisiinsa. Vastaavanlaisia seurantatutkimuksia on tehty mm. Tanskassa (Hvem er de unge på kanten af det danske samfund), jossa nuorten elämää on tarkasteltu tanskalaisittain kutsuttuna 360-asteen näkökulmasta. Tanskan tutkimuksessa nuorten elämää seurataan koulun, vapaa-ajan, työelämän, perheen, digitaalisen elämän ja yhteisöjen kautta. Tässä työpajanuorten seurantatutkimuksessa paneudumme näihin samoihin elämän eri osa-alueisiin, joista myös suomalaisnuorilla on paljon kerrottavaa.

Työpajanuorten kokemuksia koulusta

Suurimmalla osalla haastatelluista pajanuorista on negatiiviset kokemukset koulusta. Koulu näyttäytyy valjuna paikkana, johon ei liitetä juurikaan myönteisiä kokemuksia vaan ennemminkin turhautumista ja pettymystä.

Pajanuoret ovat hyvin usein olleet koulukiusattuja. 27 haastatellusta nuoresta 16 on joutunut kiusauksen kohteeksi koulussa. Koulukiusaus on yksi keskeinen syy negatiivisiin koulukokemuksiin. 16 kiusatunnuoren tarinat ovat pysäyttäviä. Kiusaaminen on ollut joskus sekä fyysistä että henkistä, mutta pääosin henkistä. Esimerkkinä nimittely, jonkin ominaisuuden (ulkonäkö, puhevika) korostaminen ja ryhmästä ulossulkeminen. Monia haastateltuja nuoria on kiusattu koulussa vuosia ja joillakin kiusaaminen on jatkunut läpi koko kouluajan ja eri kouluasteiden (alakoulu – yläkoulu – toinen aste). Nuoret kertovat, että koulukiusaamiseen on useimmiten yritetty puuttua, mutta hyvin harvoin siinä on onnistuttu. Haastateltujen joukossa on myös nuoria, jotka ovat joutuneet vaihtamaan koulua kiusaamisen vuoksi. Koulukiusaus näkyy selvästi myös toisen asteen opintojen keskeyttämisissä. Toisen asteen koulutuksessa nuori voi ensimmäisen kerran itse päättää, jatkaako hän koulutuksessa vai lopettaako sen kesken.

”Mua oli kiusattu koko kouluajan, niin kauan kuin muistan. Jotenkin kuvittelin, että se loppuisi ammattikoulussa. Oikein odotin sinne pääsyä, että saisi uuden alun. Mutta se sama paska jatkui sielläkin. Lopetin sen (opiskelu) sitten ekana syksynä”. – Mies 24 v.

Useimmat kouluun pettyneet pajuoret kokevat, että koulun aikuiset eivät ole kuunnelleet heitä eivätkä kohdanneet heitä yksilöinä. Tämä on saanut nuoret myös kapinoimaan koulua vastaan, joka on omalta osaltaan myös lisännyt vastoinkäymisiä koulun henkilökunnan kanssa.

”Mä olin kyllä ihan hirvee nuori koulussa. Opettajat varmaan vihas mua. Olin mä kyllä hirvee kun mä tulin tännekin (pajalle). Vuodessa oma käytös on kyllä muuttunut paljon. Nyt tajuan kuinka hirvee mä oonkaan ollu. Jatkossa toivoisin pääsevät tekemään tätä samaa työtä, eli auttamaan muita samassa tilanteessa olleita nuoria.” – Nainen 21 v.

Kolme haastatelluista nuorista on suorittanut peruskoulua mukautetun oppimäärän mukaisesti.

Tiukka talous ja yksinäisyys rajoittavat vapaa-ajan toimia

Työpajanuorten vapaa-ajanvietto on osittain kaksijakoista. Osalla pajanuorista vapaa-aika on hyvin samanlaista kuin mitä valtaosalla nuoria. Heillä vapaa-aika kuluu kavereiden kanssa, tyttö- tai poikaystävän tai perheen kanssa, kahviloissa ja ravintoloissa. Pieni osa haastatelluista työpajanuorista harrastaa säännöllistä liikuntaa vapaa-ajallaan. Muutamilla haastatelluista nuorista on myös omia lemmikkejä, joiden hoitaminen kuuluu vapaa-aikaan.

Sitten on se toinen puoli. Monet pajanuorista ovat yksinäisiä. Kavereita ei ole tai jos on, niin ne asuvat kaukana ja heitä nähdään harvoin. Haastatteluissa ilmeni, että pajanuorten kesken syntyy hyvin vähän sellaisia kaverisuhteita, joita ylläpidettäisiin pajan ulkopuolella. Yksinäisyyttä kokevia nuoria oli haastateltujen nuorten joukossa paljon. Tiedusteltaessa mitä nämä nuoret tekivät iltpäivisin pajan jälkeen, saatiin usein samanlainen vastaus:

”...no mä istun kotona koneella ja odotan seuraavaa päivää”

Suurimmalla osalla haastatelluista pajanuorista ei ole juurikaan liikunta- tai kulttuuriharrastuksia tai ylipäätään sellaisia harrastuksia, joissa tavattaisiin samanikäisiä erilaisissa ryhmissä.

Monen pajanuoren vapaa-aikaa ja koko elämää rasittaa taloudellinen tiukkuus. Pajalla olosta saatava yhdeksän euron lisäkorvaus on monelle nuorelle merkittävä kannustin tulla pajalle.

”Kyllä se yhdeksän euron päiväkorvaus on yksi keskeinen syy miksi mä oon täällä pajalla”

Tietokoneet ja mm. erilaiset verkkopelit kuuluvat etenkin monen nuoren miehen vapaa-aikaan. Verkosta löytyvät kaverit tuovat helpotusta yksinäisyyteen. Verkkotuttavuuksia myös tavataan silloin tällöin fyysisesti. Tapaamisten haasteena ovat usein pitkät etäisyydet ja matkustamisen kalleus.

Vapaa-aikaan kuuluvat jossain määrin myös päihteet, joskin tässäkin on selvä kahtiajako. Noin puolet haastatelluista pajuorista sanoi, että he eivät joko käytä päihteitä lainkaan tai käyttävät muutaman kerran vuodessa. Noin puolet pajuorista käytti alkoholia aina viikonloppuisin. Lisäksi viidellä haastatellulla nuorella oli positiivinen kuva mm. miedoista huumeista (kannabis) ja niiden käyttö kuului vahvasti vapaa-aikaan.

”Viikonloppuisin tulee aina pössyteltyä – joskus vähän viikollakin. Viikolla ei vaan paljoo viitti, kun se tekee silleen saamattoman olon” – Mies 21 v.

”Jos en olis täällä, niin olisin vaan kotona ja polttaisin pilvee” – Mies 22 v.

Yhdellä pajuorella oli takanaan erittäin pitkä kovien huumeaineiden käyttötausta ja hän yrittää edelleen päästä aineista eroon.

”Mä oon käyttänyt huumeita yli kymmenen vuotta. Ei maailmassa ole niin paljoa rahaa, ettenkö mä saisi sitä kaikkea käytettyä douppiin” – Mies 26 v.

Työelämä tähtäimessä

Lähes kaikilla pajuorilla on tärkeimpänä tavoitteena päästä töihin. Vaikean taloustilanteen ja korkean työttömyyden aikana kynnys töihin pääsemiseen omassa kotikunnassa tai kaupungissa on kuitenkin hyvin korkea. Ensimmäiseen työpaikkaan ja erilaisiin harjoittelupaikoihin on vaikea päästä ja niihin on paljon halukkaita nuoria.

Työllistymismahdollisuudet ovat kiinni myös siitä, millä paikkakunnalla sattuu asumaan. Suurinta osaa haastateltuja pajuoria yhdistää se, että he eivät ole valmiita muuttamaan toiselle paikkakunnalle työn perässä eivätkä yleensä edes harkitse tätä mahdollisuutta.

Mukautetusti opintonsa suorittaneiden nuorten tilanne näyttäytyi haasteellisena. Heillä on tutkintotodistus, mutta työllistyminen on vaikeaa pienellä paikkakunnalla, missä samoista työpaikoista taistelevat myös täysimääräisesti opintonsa suorittaneet nuoret.

Työpajoilla on paljon nuoria, jotka eivät tiedä, mitä he ”isona” haluaisivat tehdä. Nuoret tuntevat suhtautuvan tähän eri tavoin. Osa ei kanna tästä mitään huolta ja he odottelevat rauhassa, mitä elämä tuo tullessaan. Toiset puolestaan kokevat siitä stressiä jopa lähes sairastumiseen saakka. Tietämättömyys tulevaisuudesta ja oman suunnan löytämisen hankaluus ahdistaa monia nuoria. Etenkin jos sitä on jatkunut jo useamman vuoden.

”Kun vaan töitä olis. Tää paja loppuu parin viikon kuluttua. Vielä en tiedä, jatkuuko sen jälkeen. En osaa yhtään sanoa, mitä haluaisin tehdä” – Mies 22 v.

27 haastatellusta työpajanuoresta viisi työllistyi vuoden aikana. Haastattelujen perusteella monet nuorista eivät suoraan koe saavansa suurta hyötyä pajalta työllistymiseensä. He arvostavat pajaohjaajien työtä, mutta monella paikkakunnalla työllisyystilanne on niin huono ja oma koulustausta niin alhainen, että he eivät näe suuria mahdollisuuksia lähiaikojen työllistymiseen.

Perheen merkitys vaihtelee

Pajanuorten perhetaustat ovat hyvin moninaiset. Haastatelluista 27 nuoresta 12 on avioero-perheistä. Perheen merkitys vaihtelee pajanuorilla ja ääripäät ovat kaukana toisistaan. Mukana oli nuoria, jotka kertovat välittävistä ja huolehtivista vanhemmista, joiden kanssa pidetään tiiviisti yhteyttä. Vanhemmat kantavat huolta ja auttavat nuoria heidän arjessaan monin eri tavoin, mm. keskusteluapuna ja myös taloudellisesti.

”Mulla on ihan mahtava äiti ja isä ja ne auttaa ja tukee mua joka asiassa.”

Toisena ääripäänä ovat ne nuoret, joilla yhteys joko toiseen tai molempiin vanhempiin on joko katkennut tai katkaistu. Näissä tapauksissa on taustalla usein jommankumman tai molempien vanhempien rankka päihdetausta. Joukossa on nuoria, jotka ovat jo hyvin nuoresta iästä lähtien joutuneet kantamaan vastuuta perheestä vanhemman tai vanhempien päihteiden käytön vuoksi.

”Äidin kanssa menee ihan hyvin. Nähdään usein ja sen kanssa voi jutella mistä vaan. Isää en ole nähnyt vuosiin. Asuu kai jossain Hesassa. Erosivat vuosia sitten kun äiti ei kestänyt sen ryyppäämistä.”

”Haluaisin muuttaa omaan asuntoon, mutta isä sanoi, että jos lähden, niin se hakkaa äidin.”

Haastateltujen aikana kohdattiin on myös nuoria, joihin vanhemmat ovat katkaisseet yhteyden tämän huumeidenkäytön ja niihin liittyvien rajujen seurausten vuoksi. Nuoret kertovat, että tällaisissa tilanteissa vanhemmat ovat halunneet suojella itseään tai perheen muita lapsia.

”Mutsi ja faija ei halua, että mä asun samalla paikkakunnalla kun he.” – Mies 26 v.

27 haastatellusta nuoresta 3 oli perheellistä. Kahdella oli lapsia ja yhdelle lapsi oli tulossa. Kaikki kolme asuivat erillään lapsen toisesta vanhemmasta. Yhdeksän haastatellusta nuoresta seurusteli, kahden nuoren parisuhde päättyi haastattelujen aikana. Yksi nuorista meni naimisiin.

Erilaisista perhetaustoista huolimatta kaikilla pajanuorilla oli jonkinlainen unelma omasta tulevaisuuden perheestä. Nuoret haaveilivat aviopuolisosta ja lapsista. Toiveet omasta perheestä elää heissä vahvasti.

Digitaalinen elämä

Pajanuoret viettävät paljon aikaa netissä. Etenkin pojat pelaavat paljon erilaisia verkkopelejä. Sukupuolesta riippumatta myös erilaisia sosiaalisen median palveluita käytetään paljon. Vaikka verkko mahdollistaa yhteydenpidon muihin nuoriin, niin silti monet pajanuorista kokivat olonsa yksinäiseksi. Nuori saattoi sanoa, että hänellä ei ole kavereita, mutta hänellä voi olla silti useampia kontakteja verkon kautta toisiin nuoriin. Näillä verkkokontakteilla on erittäin suuri merkitys nuorelle.

Pajanuoret pitivät itseään hyvin valveutuneina ja taitavina verkon käyttäjinä. He käyttivät totutusti erilaisia palveluja verkon kautta. Usealla pajanuorella oli eriasteisia haasteita ihmisten kohtaamiseen. Heille verkon kautta asiointi oli usein hyvin luontainen ja helppo tapa hoitaa asioita.

Asioiden hoitamisen ohella suurimmalle osasta nuoria verkko on kuitenkin lähinnä viihdekäyttöä. Verkko on yksi keskeisimpiä vapaa-ajanvieton foorumeita pajanuorilla. Verkko mahdollistaa sen, että ei tarvitse lähteä kotoa. Osalle nuorista tämä voi olla pidemmän päälle myös negatiivinen asia.

Yhteisö kantaa, mutta luo myös paineita

Lähiyhteisön puute tai sen siirtyminen verkkoon on haaste monelle nuorelle. Haastateltujen pajanuorten tarinoita analysoitaessa voitiin todeta, että monia heistä vaivaa irrallisuuden ja ajelehtimisen tunne. Monet nuoret kertovat epäonnistuneensa omassa elämässään. Nuoret aistivat voimakkaasti yhteiskunnan erilaiset odotukset ja paineet, mutta eivät kykene vastaamaan niihin. Tämä aiheuttaa nuorissa riittämättömyyden ja häpeän tunteita. Nuoret vertaavat omaa tilannettaan sekä muihin pajanuoriin, mutta myös yleisesti kaikkiin nuoriin. Lähiyhteisö saattaa myös tahtomattaan aiheuttaa nuorelle paineita.

”Meidän naapuri kysyi multa yksi päivä, että mitä mä teen. Sanoin, että oon työpajalla. Se vaan katto mua silleen huvittuneena ja sanoi, että miks sä et mee oikeisiin töihin kun oot tuollanen nuori likka. Itku meinas tulla kun oli muutenkin paska aamu ja teki mieli vaan jäädä sänkyyn nukkumaan.”

Useille pajanuorille paja on (perheen ulkopuolinen) ainoa nuorten ja aikuisten fyysinen yhteisö. Siihen kuitenkin suhtaudutaan eri tavalla. Toisille nuorille paja merkitsee tunnetasolla hyvin vähän. Se on paikka, johon tullaan aamulla. Toisille paja ja sen aikuiset näyttäytyy pelastusrenkaana, jota ilman ei olisi enää ketään eikä mitään. Toiset nuoret kokevat, että he ovat päässeet pajajaksolle, toiset kokevat joutuneensa pajalle. Osa nuorista on pajalla omasta halustaan, osa kokee, että on siellä jonkun instanssin – yleensä työllisyyspalvelujen – määräämänä.

Nuorten elämän koetut muutokset pajajakson aikana

Osana seurantatutkimusta nuorilta kysyttiin kolme eri kertaa samat pajajaksoa ja heidän elämäntilanteensa muutoksia koskevat kysymykset. Kaikissa kysymyksissä asteikko oli 1–5. Mitä suurempi arvosana, sitä parempi tulos. Selvitystyön aikana seurattiin, miten nuorten antamat arvosanat muuttuvat vuoden aikana. Syitä koetuille muutoksille pyrittiin myös avaamaan ja hakemaan selityksiä nuorten kanssa keskusteltaessa.

Tyytyväisyys pajajaksoon vaihteli

Miten tyytyväinen olet pajajaksoon tällä hetkellä?

Ajankohta	Syksy 2015	Talvi 2016	Syksy 2016	
Keskiarvo	4,22	→	3,72	→ 3,84

Ensimmäisellä haastattelukierroksella pajanuorten vastausten keskiarvo tähän kysymykseen oli 4,22, eli pajajaksoon oltiin hyvin tyytyväisiä. Vastaajien joukossa oli useita sellaisia nuoria, jotka olivat aloittaneet pajajaksonsa 1–2 kuukautta aikaisemmin. Toisella haastattelukierroksella, joka toteutettiin 3–4 kuukautta ensimmäisen jälkeen, kaikkien vastausten keskiarvo oli pudonnut 3,74. Pajalla käyminen oli arkipäiväistynyt. Kun nuorille tuli enemmän kokemusta pajasta, myös kriittisyyttä pajan toimintaa kohtaan alkoi ilmaantua. Muutamien nuorten kohdalle sattuneet erimielisyydet pajan henkilökunnan kanssa näkyivät tyytyväisyydessä pajajaksoon. Syksyllä 2016 tyytyväisyys pajajaksoon oli jälleen hienoisessa nousussa. Vastaavanlaiseen tulokseen kuin vuosi sitten, ei kuitenkaan tyytyväisyydessä päästy. Selvitettäessä syitä tyytyväisyyden kasvuun tuli usein esiin se, että monille nuorista oli alkanut selkeytyä, mitä elämältä halusi ja myös miten paja saattoi olla tätä asiaa tukemassa. Positiivinen vire elämässä oli osittain pajan ansiota ja se heijastui myös tyytyväisyytenä pajajaksoon.

Tulevaisuuden suunnitelmat hakevat suuntaa

Kuinka selkeitä tulevaisuuden suunnitelmasi ovat tällä hetkellä?

Ajankohta	Syksy 2015	Talvi 2016	Syksy 2016	
Keskiarvo	2,85	→	3,17	→ 3,04

Tulevaisuuden suunnitelmien selkeyteen ensimmäisen haastattelukierroksen vastausten keskiarvoksi tuli 2,85. Toisella haastattelukierroksella tulevaisuussuunnitelmien selkeyteen oli tullut positiivinen muutos, sillä kaikkien vastausten keskiarvo oli noussut arvoon 3,17. Nousu ei ole suuri, mutta suunta oli oikea. Syksyllä 2016 keskiarvo oli laskenut 3,04. Jälleen

muutos oli pieni. Kuten yleensäkin, keskiarvot eivät aina kerro koko totuutta. Myös työpa-
januorten vastausten kesken hajontaa oli paljon ja se myös vaihteli haastattelukertojen vä-
lillä. Viimeisen haastattelukierroksen osalta kaikista haastatelluista nuorista viisi nuorta antoi
arvosanan 4 tai 5 tulevaisuuden suunnitelmiansa selkeydestä, eli he kokivat hyvin vahvasti
sen, mitä he halusivat ja miten he sen saavuttaisivat. Vastakohtana neljä nuorta antoi arvo-
sanan 1, eli heidän tulevaisuuden suunnitelmat olivat vuoden seurantajakson jälkeen täysin
auki.

Pajalla tulevaisuuteen liittyviä kysymyksiä pohditaan yhdessä nuoren kanssa ja nuori saa
aikuisen tukea oman elämäntilanteensa selkiyttämiseen. Tähän nuoret olivat erittäin tyyty-
väisiä. He kokivat, että pajalla saa rauhassa suunnitella ja rakentaa omaa tulevaisuuden
suuntaa. Juuri kiireettömyys oman minän löytämisessä koettiin pajalla yhdeksi parhaista
asioista. Haastattelut osoittivat nuorille annetun oman ajan merkityksen ja tärkeyden. Osalle
nuorista vuosi pajalla riitti antamaan suunnan elämälle, osa tarvitsee siihen vielä lisää aikaa.

Koetussa hyvinvoinnissa ei muutosta

Miten koet hyvinvointiasi tällä hetkellä?

Ajankohta	Syksy 2015	Talvi 2016	Syksy 2016	
Keskiarvo	3,62	→	3,60	→ 3,50

Nuorten kokema hyvinvointi sai ensimmäisellä haastattelukierroksella keskiarvoksi 3,62.
Toisella haastattelukierroksella ei juuri muutosta tähän ollut tullut, sillä keskiarvo oli 3,60.
Viimeisellä haastattelukierroksella laskua oli tullut hieman lisää ja keskiarvoksi tuli 3,50. Kai-
ken kaikkiaan pajuoret kokevat hyvinvointinsa keskinkertaiseksi. Yksittäisiä vastauksia
tarkasteltaessa koetussa hyvinvoinnissa ei juuri ääripään arvosanoja annettu, vaan vastauk-
set vaihtelivat 2–4 välillä.

Nuorten koettu hyvinvointi näyttää haastattelujen valossa kiteytyvän omaan terveyteen, työ-
tilanteeseen ja sitä kautta rahaan ja sen riittävyteen, parisuhteen tilanteeseen sekä nuoren
oman perheen (vanhemmat ja sisarukset) sisäiseen hyvinvointiin.

Noin puolella nuorista on lääkärin määräämä mielialalääkitys. Muutokset lääkityksessä tai
oikean lääkityksen määrittely vaikuttavat suoraan nuoren koettuun hyvinvointiin. Osa nuo-
rista oli oma-aloitteisesti lopettanut mielialalääkityksen, koska he eivät kestäneet niiden si-
vuvaikutuksia. Monesti näissä kuitenkin menttiin ojasta allikkoon ja nuoret joutuivat ennen
pitkää jatkamaan lääkkeiden ottamista. Muutamalle nuorelle lääkkeet ylipäätään mahdollis-
tivat pajalla käymisen.

Työ- tai opiskelupaikan löytäminen aiheuttaa nuorille stressiä, joka on suoraan verrannollinen koettuun hyvinvointiin. Työ- ja opiskelupaikan merkitys on yksi keskeisimpiä koettuun hyvinvointiin liittyviä asioita.

”koen voivani ihan hyvin, eli annan nelosen. Jos olis työpaikka, niin antaisin heti vitosen”

Parisuhteessa tapahtuneet muutokset näkyvät suoraan koetussa hyvinvoinnissa. Niiden nuorten osalta, joilla parisuhde oli päättynyt haastattelukertojen välillä arvottivat koetun hyvinvoinnin heikommaksi kuin ennen parisuhteen purkautumista. Nuoret myös tunnistivat tämän selkeäksi syyksi muutokseen.

Koettuun hyvinvointiin liittyi myös oman lapsuuden perheen tilanne. Tämä tuli selvästi esiin haastatteluissa. Jos nuori joutui kantamaan huolta omasta perheestään, niin se näkyi heti koetussa hyvinvoinnissa. Tämä myös nimettiin suoraan syyksi, kun pohdittiin, mistä muutos johtui.

Tyytyväisyys omaan elämään vaihteli

Miten tyytyväinen olet elämääsi tällä hetkellä?

Ajankohta	Syksy 2015	Talvi 2015	Syksy 2016
Keskiarvo	3,66	→ 3,56	→ 3,27

Tyytyväisyys omaan elämään pysyi lähes samana kahden haastattelukierroksen aikana ja notkahti hieman viimeisellä kierroksella. Ensimmäisen kierroksen vastausten keskiarvoksi tuli 3,66, toisen kierroksen 3,56 ja kolmannella 3,27. Oma koettu hyvinvointi ja tyytyväisyys elämään kulkevat tässäkin käsi kädessä.

Yksi selkeä - ja odotettavissakin oleva - tulos oli, että nuoren tyytyväisyys omaan elämään liittyi vahvasti siihen, miten se oli edennyt kuluneen vuoden aikana. Jos nuori oli saanut työ- tai opiskelupaikan, oli hänen tyytyväisyys elämäänsä paljon parempi kuin niiden, jotka olivat edelleen pajalla vailla tarkempaa suuntaa tulevaisuudelle. Toisaalta tyytyväisyyteen liittyvät positiiviset muutokset kytkeytyivät muihinkin asioihin kuin pajaan tai työ- ja opiskeluelämään. Jos nuorella oli tilanne perheessä kohentunut tai hyvä parisuhde, niin se näkyi tyytyväisyytenä elämään vaikka muuten tulevaisuus olikin vielä auki.

Nuorten tilanne vuoden jälkeen

Alla olevaan taulukkoon 2 on koottu tilannekatsaus selvitystyöhön osallistuneiden pajanuorten osalta.

Paja / nuori	Sukupuoli	Tilanne syksyllä 2016
Eura 1	M	Töissä
Eura 2	M	Töissä
Eura 3	M	Opiskelee kiinteistöhuoltoa Valo-koulutuksessa
Eura 4	M	Töissä
Pori 1	M	Opiskelee merenkulkuoppilaitoksessa
Pori 2	M	Työtön, ei pajalla
Pori 3	N	Opiskelee merkonomiksi kauppaoppilaitoksessa
Pori 4	M	Korvaushoidossa huumeista, pajalla muutama päivä viikosta
Pori 5	N	Opiskelee lähihoitajaksi
RSKL 1	M	Työtön, suunnittelee opiskelua ensi kevääksi
RSKL 2	M	Opiskelee
Rauma 1	N	Pajalla
Rauma 2	N	Pajalla
Rauma 3	N	Opiskelee päihdekuntoutusta
Rauma 4	M	Opiskelee koneistusta
Rauma 5	N	Opiskelee pieneläinhoitajaksi
Rauma 6	N	Pajalla
Kankaanpää 1	N	Sairaslomalla, ei tietoa tulevasta
Kankaanpää 2	N	Töissä
Kankaanpää 3	M	Työtön, ei palveluissa, ei tietoa tulevasta
Kankaanpää 4	M	Sairaslomalla, ei tietoa tulevasta
Lieto 1	M	Opiskelee ja samalla työkokeilussa
Lieto 2	M	Opiskelee
Lieto 3	M	Opiskelee
Lieto 4	M	Töissä urheiluvälineliikkeessä
Lieto 5	M	Pajalla työtoiminnassa
Raisio 1	M	Lopetti pajajakson kesken

Taulukko 2. Selvitystyöhön osallistuneiden pajanuorten tilanne syyskuussa 2016.

Noin vuoden kestäneen selvitystyön aikana pajoilla on saatu useita positiivisia tuloksia aikaan. Haastatteluihin osallistuneista 27 nuoresta 17 on löydetty joko työ- tai opiskelupaikka kuluneen vuoden aikana. Eli lähes 63 prosentille on saatu positiivinen tulos aikaan vuodessa. Positiiviseksi tulokseksi luetaan tässä myös se, että yksi nuori on saatu pitkän yrityksen tuloksena korvaushoidon piiriin vuosien huumeiden käytön jälkeen. 27 mukana olleesta nuoresta neljä on edelleen pajalla. Neljä nuorta ei ole enää pajalla, vaan ovat nyt te-toimistossa työttöminä työnhakijoina. Yksi nuorista on ollut muutaman kuukauden sairauslomalla. Kaikista mukana olleista nuorista vain yksi jätti pajajakson kesken selvitystyön aikana omasta tahdostaan.

Pajanuorten profiileja

Selvitystyöhön osallistuneiden 27 nuoren joukosta on määriteltävissä erilaiset pajanuorten profiilit. Ne vastaavat osaltaan kysymykseen, millaisia nuoria pajoilla sitten kohdataan. Profiloitien tekeminen on monella tapaa haastavaa. Osa nuorista edustaa yhtä profiilia, mutta suurin osa lukeutuu kahteen tai useampaankin profiiliin. Profiileissa on myös päällekkäisyyttä, koska osa profiilien sisällöistä on niin monisyisiä ja usealla tavalla esiintyviä.

Erityistä tukea tarvitsevat nuoret

Erityistä tukea tarvitsevat nuoret ovat pajan ulkopuolella useammassa eri palvelussa. Näillä nuorilla on erilaisia diagnooseja ja he käyvät säännöllisesti mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Joukkoon kuuluvat myös oppimisvaikeuksista ja koulukiusaamisesta kärsivät nuoret. Heidän tilannettaan kuvaa se, että paja on usein paikka, jossa tulevaisuutta suunnitellaan ihan rauhassa samalla kuin monia muita haasteita elämässä hoidetaan toisissa palveluissa. Joskus paja on paikka, joka kannattelee nuoria samalla kun henkistä jaksamista ja päihderiippuvuutta hoidetaan muissa palveluissa. Paja voi olla nuoren ainoa tukiverkosto hoitopalvelujen rinnalla.

Yksinäiset nuoret

Yksinäiset nuoret ovat usein myös erityistä tukea tarvitsevia nuoria, mutta eivät aina. Yksinäisillä nuorilla ei ole kodin ulkopuolista tukiverkostoa, ei tekemistä ja he usein viettävät paljon aikaa netissä. Heillä on usein myös koulukiusaustausta. Yksinäisyys muodostuu ongelmaksi silloin, kun se ei ole nuoren oma valinta. Yksinäisiä nuoria on pajoilla paljon. Haastatelluilla pajanuorilla tie yksinäisyyteen on haarautunut jo hyvin kaukaa. Syy voi olla vaikka vanhempien alkoholinkäytössä, omassa ulkonäössä, pukeutumisessa tai vaikka puheviassa. Ulkoiset tekijät ovat erottaneet joukosta ja yksittäiset huomautukset ja arvostelut voivat olla johtaneet pitkään koulukiusauskierteeseen. Vetäytyminen omaan kuoreen ja eristäytyminen auttoi kestäämään, mutta ajoi samalla yksinäisyyteen.

Valvojat

Valvojiksi kutsutaan nuoria, joilla vuorokausirytmä on sekaisin. He viettävät paljon aikaa tietokoneella ja sen käyttö venyy usein myöhään yöhön, joskus jopa aamuun saakka. Paja pyrkii auttamaan vuorokausirytmän muuttamisessa. Viikonloput ja lomat ovat aikoja, jolloin kuitenkin vuorokausirytmä jälleen repsahtaa. Valvojat ovat usein myös yksinäisiä.

Aikuisten satuttamat nuoret

Aikuisten satuttamat ovat joukko nuoria, joita aikuiset ovat tavalla tai toisella kohdelleet kaltoin tai käyttäneet hyväkseen. Monesti nuorta satuttanut aikuinen on ollut oma vanhempi, mutta se

voi olla myös vanhemman uusi kumppani, opettaja tai työnantaja. Satuttaminen voi olla sekä fyysistä että henkistä. Erityisesti henkinen satuttaminen näkyi haastatelluissa nuorissa. Nuorta vähätellään, haukutaan ja jopa uhkaillaan. Kun uhkailija on oma vanhempi, nuoren on vaikeaa selviytyä itse tilanteesta.

Odottelijat

Odottelijanuoret ovat usein passiivisia oman tilanteensa muuttamiseen. He tietävät tilanteensa, mutta heillä ei syystä tai toisesta ole tahtoa tai voimavaroja tehdä elämäänsä koskevia valintoja tai ratkaisuja. Nuoret ulkoistavat ratkaisun ja siihen tarvittavan muutoksen muiden tehtäväksi. Nuori odottaa, että joku tulee tarjoamaan vaihtoehtoja ja kertoo, mitä seuraavaksi tulisi ja kannattaisi tehdä.

Näköalattomat nuoret

Näköalattomat nuoret ovat hyvin samanlainen joukko kuin odottelijat. Heitä kuvastaa se, että he kyllä haluaisivat löytää suunnan elämälleen ja ovat valmiita toimimaan sen eteen, mutta heillä ei ole mitään tietoa, mitä he aidosti haluaisivat. Heillä on suunta hukassa, vaikeus valita ja tehdä päätöksiä ja he kiertävät usein eri palveluissa ja palaavat monesti pajalle takaisin. Näköalattomat nuoret ovat myös joukko, joka ei tyydy siihen, mitä heille ehdotetaan, mikäli se ei ole aidosti sellaista, mitä he haluavat tehdä.

Boheemit elämäntapanuoret

Boheemit elämäntapanuoret nauttivat elämästä. Heille kouluttamattomuus tai työttömyys ei ole ongelma. Paja on usein mukava vaihe elämässä, joka rytmittää arkea. He kokevat, että heillä on vapaus olla, heillä ei ole suorittamisen paineita ja he ovat tyytyväisiä elämään sellaisena kuin se on. Taloudellinen niukkuus ei ole ongelma. Heidän arvonsa on muualla kuin työssä ja taloudellisessa turvassa. He elävät päivä kerrallaan ja nauttivat siitä.

Epäonnisten sattumusten nuoret

Epäonnisten sattumusten nuoret ovat eläneet ns. tavallisen nuoren elämää. Heillä on ollut hyvä ja tukeva perhe, koulu on sujunut ihan hyvin ja opiskelupaikka toiselta asteelta on saatu. Kaikki tuntuu olevan mallillaan. Kunnes jotain odottamatonta tapahtuu. Rattijuopumus, tapaturmainen loukkaantuminen, päihtyneenä tehty väkivallanteko, väärään porukkaan ajautuminen. Syitä voi olla monia. Merkittävää on se, että yksittäiset tilanteet tai hetken mielijohteesta tehdyt valinnat ovat vaikuttaneet elämänkulkuun ratkaisevasti. Opiskelupaikka menee kun ajokortti lähtee kiuvaamaan rattijuopumuksen seurauksena. Tuomio pahoinpitelystä estää pääsyn työpaikkaan. Vaikka mikään teko ei sinänsä ole puolustettavissa, niin nuoret maksavat raskaasti tekojensa seurauksista.

Havainnot ja johtopäätöksiä pajatoiminnasta

- 1) Suurin osa pajanuorista arvostaa suuresti sitä työtä, mitä pajojen henkilökunta heidän tilanteensa auttamiseksi tekee. He näkevät ja antavat kiitosta pajaohjaajien yritykselle tukea, kannustaa ja auttaa. Pajalla nuoret kohtaavat välittävät aikuiset.
- 2) Paja auttaa suurta osaa nuoria arjen rytmin löytämisessä. Paja tarjoaa aikaa nuoren oman elämäntilanteen selkeyttämiseen. Pajalla nuori tulee hyväksytyksi juuri sellaisena kuin on.
- 3) Osalle nuorista pajasta on muodostunut turvasatama, josta pois lähteminen on vaikeaa. Pajajakson jälkeen suurta osaa nuoria odottaa uusi tuntematon.
- 4) Nuorille asetetut pajajakson tavoitteet ovat hyvin ympäröityjä. Tavoitteisiin palataan usein vasta silloin, kun pajasopimuksia uusitaan. Pajoilla on nuorten mukaan myös todella paljon tyhjäkäyntiä. On päiviä, että pajalla ei ole oikein mitään tekemistä ja tekemistä joudutaan "keksimällä keksimään".
- 5) Lisää tekemistä pajoille. Pajanuoret kaipasivat enemmän konkreettista ja oikeaa tekemistä pajoille. Monet nuoret kokivat turhautumista siitä, että ei ollut tehtävää.
- 6) Useimmat nuoret kokevat, että pajat yksin eivät voi auttaa heitä tarpeeksi työn saamisessa. Työpaikan saaminen omasta kunnasta tai kaupungista on liian vaikeaa. Oma asema työmarkkinoilla suhteessa muihin nuoriin koetaan heikommaksi. Tässä mielessä tulevaisuuden näköaloja luonnehtii lohduttomuus. Pajanuoret arvostaisivat erilaisia harjoittelu- ja työssäoppimispaikkoja, mutta julkinen järjestelmä ei kykene näitä mahdollisuuksia tarjoamaan. Siirtymät pitenevät ja jatkuvat.
- 7) Vapaa-aikatyhjiön täyttäminen olisi tärkeää ja jonkun tahon olisi otettava siitä suurempi vastuu. Osalla nuorista ei pajapäivän jälkeen ole mitään tekemistä. Kotiin jämähtäminen, yksinäisyys ja tekemisen puute ovat todellisia ongelmia.

Mitä sitten pitäisi tehdä? Toimenpidesuosituksia

27 työpajanuoren kokemukset osoittavat monella tapaa nyky-yhteiskunnan keskeisimmän haasteen, matalan koulutustason työpaikkojen puuttumisen. Vaikka monella haastatellulla nuorella on useita haasteita elämässään, niin haasteista huolimatta he pärjäisivät työelämässä, kun saisivat vain mahdollisuuksia päästä kiinni työhön. Haasteista huolimatta myös useimmat haastatelluista nuorista olisivat halukkaita menemään töihin. Toki joukossa on myös niitä yksittäisiä nuoria, joille joko mielenterveysongelmat tai akuutti päihde-/huumeriippuvuus estävät ainakin lyhyellä aikavälillä koulutukseen tai työelämään siirtymistä. Suurin osa näistä nuorista on kuitenkin sellaisia, että vielä 70- tai 80-luvuilla heille olisi todennäköisesti löytynyt paikka työelämästä.

Tämän päivän työpaikkojen koventunut osaamis- ja tutkintotaso sekä entisaikojen matalan koulutustason työpaikkojen puuttuminen iskevät kovimmin juuri niihin nuoriin, jotka eivät löydä omaa polkuaan osana yhteiskunnan mahdollistamaa koulutusreitistöä. Miten sitten auttaa näitä nuoria?

Nuorten työllistymistä on pohdittu lukuisissa eri työryhmissä, hankkeissa ja tutkimuksissa. Suomen mittakaavassa on toteutettu merkittävä lasten ja nuorten seurantatutkimus nimeltään Suomi nuorten kasvuympäristönä. Siinä on seurattu vuoden 1987 ikäkohortin siirtymistä lapsuudesta koulutukseen ja kohti työelämää. Raportin julkistamisseminaarissa toteutetussa paneelissa kansanedustaja Katri Kulmuni nosti kolme keskeistä tavoitetta, jotka olivat alueellisesti tasa-arvoisten palvelujen luominen, työllisyyden parantaminen ja nuorille paremmat mahdollisuudet löytää elämälleen kiinnittymispisteitä. Tutkijoita paneelissa edustivat Heikki Hiilamo ja Leena Suurpää, jotka toivoivat päätöksentekijöiltä oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa, parempaa puuttumista huono-osaisten kovaan kohteluun ja nuoriin kohdistuvien suorituspainoiden vähentämistä niin kouluissa kuin harrastuksissakin.

Työpajanuorten seurantatutkimuksen osalta haluamme nostaa esiin seuraavat toimenpidesuositukset:

1) Kuntien tulee kantaa vahvempi vastuu nuorten työllistämisestä

Aikana jolloin yritykset irtisanovat ja talous ei vedä, tulee kuntien kantaa suurempaa vastuuta niiden nuorten työllistymismahdollisuuksista, joille taloudellisesti vaikeat ajat merkitsevät lähes mahdotonta työllistymistä. Kunnissa on paljon sellaista tekemätöntä työtä, johon ei tarvita pitkää koulutusta tai tutkintoa. Esimerkiksi ympäristön kunnossapitoon liittyviä tehtäviä löytyy varmasti jokaisesta kunnasta. Kunnat ja jatkossa myös tulevat sote-alueet voisivat myös perustaa enemmän sosiaalisia yrityksiä tai ainakin tukea sosiaalisten yritysten perustamista sellaisille aloille, jotka nuoria houkuttelevat.

2) Työpajojen tulee laajentaa yhteistyötä kolmannen sektorin suuntaan

Kolmannen sektorin rooli on monella tapaa murroksessa sote- ja maakuntauudistuksessa. Kolmas sektori on jo nyt toiminut vahvana työllistäjänä ja työkokeilujen mahdollistajana ihmisille, jotka eivät muuten tahdo löytää paikkaansa yhteiskunnassa. Kolmannen sektorin ja työpajojen kesken on paljon yhteistä. Yhteistyötä kannattaakin pyrkiä laajentamaan ja monipuolistamaan nyt, kun vanhat rakenteet ovat katoamassa ja palveluja ja palvelukokonaisuuksia suunnitellaan uudelleen. Järjestöillä olisi paljon annettavaa nuorille ja nuorilla järjestöille. Nuoret voisivat saada järjestöistä enemmän harjoittelupaikkoja, he voisivat toimia esimerkiksi monella tapaa erilaisten ryhmätöimintöjen tukena, tuottaa kulttuuria, liikkumista ja elämyksiä järjestöjen arkeen, olla apuna netin ja sosiaalisen median käytön oppimisessa tai vaikkapa suunnittelemassa erilaista toimintaa sukupolvien välille. Olisi suotavaa, että työpajat aktivoituisivat vielä enemmän järjestöjen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tästä yhteistyöstä hyötyisivät kaikki.

3) Nuorten elämää on tuettava kokonaisvaltaisesti

Nuorille tulee jatkossakin viiveitä työpaikkojen saamisessa ja he kohtaavat työttömyyttä. Siitä huolimatta jokaisella nuorella on oikeus hyvään elämään. Syyllistämispuheen sijaan tarvitaan toimintaa, jotka kehittävät nuoren arjessa selviytymistä ja hyvän arjen rakentamista. Nuoret tarvitsevat lisää arjen taitojen valmennusta. Nuorten haasteisiin olisi kyettävä löytämään konkreettisia ratkaisuja, jotka ovat aivan toisenlaisia mitä esimerkiksi työllisyys-, sosiaali- ja terveyspalvelut tuottavat. Miten löydän kaverin? Miten opin laittamaan ruokaa? Mitä tekisin vapaa-ajallani? Mistä saisin mielekästä sisältöä arkeen? Tällaisiin kysymyksiin olisi löydettävä uusia vastauksia ja ennakkoluulottomia toimintatapoja.

4) Yksinäisyyteen on puututtava määrätietoisemmin

Yksinäisyys aiheuttaa monenlaisia pulmia ja vaikeuksia nuorille ja johtaa huonoihin kierteisiin, joilla on usein kauaskantoiset vaikutukset. Tampereen yliopiston sosiaali- ja terveystieteiden professori *Juho Saari* on tutkinut paljon yksinäisyyttä. Saari toteaa Helsingin Sanomien haastattelussa (27.9.2016), että viime vuosina ymmärrys yksinäisyydestä on yhteiskunnassa kasvanut ja tutkimus on edennyt, mutta julkisen vallan kyky käsitellä yksinäisyyttä ilmiönä ei ole vielä sillä tasolla kuin sen pitäisi olla.

Professori Saari summaa hyvin sen tosiseikan, joka koskee myös monia työpajojen nuoria. "Mitä korkeammassa asemassa yhteiskunnassa olet, sitä vähemmän koet yksinäisyyttä, ja päinvastoin, mitä heikommassa asemassa olet, sitä enemmän elämässäsi on yksinäisyyttä". Esimerkiksi työllisyyspolitiikka heijastuu yksinäisyyteen, sillä se on myös sosiaalisten suhteiden hoitopolitiikkaa. Vähentämällä erilaista tukityöllistämisen mahdollisuuksia vähennetään samalla työttömien mahdollisuutta sosiaalisten suhteiden ylläpitoon.

Nuorten parissa toimivien ammattilaisten on kuunneltava nuoria paremmin ja kehitettävä uudenlaisia ratkaisuja yksinäisyyden nujertamiseen. Kaikki keinot eivät varmasti ole vielä käytössä. Prosessori Saari vierastaa ajatusta erillisen yksinäisille suunnatun mallin luomisesta. Saaren mukaan tarvitsisimme epäsuoria tapoja vähentää ihmisten yksinäisyyttä luomalla heille arjessa mahdollisuuksia vuorovaikutukseen ja toisten kohtaamiseen. Tarvitaan enemmän ihmisten lähellä olevia tiloja, joissa ihmiset voivat olla luontevasti toistensa lähellä.

Tältä musta tuntuu eli nuorten kokemuksia omin sanoin

Kokemuksia pajalta

”Media-alan osalta nämä (pajan tehtävät) voi edistää, mutta ei hoiva-alalta, jonne haluaisin. En näe sitä realistisena, että työllistyisin tätä kautta media-alalle. Työpaikat ovat muualla ja pitäisi olla enemmän koulutusta ja osaamista. Kyllä sitä mieltii, että tämä ei välttämättä auta minua työllistymään sinne, minne oikeasti haluaisin. Välillä se vähän harmittaakin. Pajalla ei tällä hetkellä ole sellaista linjaa, joka oikeastaan auttaisi minua hoiva-alalle. Varmaan haen vielä jossain kohtaa opiskelemaan hoiva-alaa aikuispuolelle. Tosin olen jo kaksi kertaa käynyt soveltuvuuskokeissa, mutta en ole päässyt niistä läpi. Se vähän vaikuttaa motivaatioon”. – Nainen 23 v.

”Periaatteessa olen ihan tyytyväinen pajaan. Tekemistä olisin kaivannut enemmän. Joskus on päiviä, että ei ole mitään tekemistä. Tekemättömyys turhauttaa. Toinen linja, joka kiinnostaisi, olisi tuo ompelimon puoli. En tiedä vielä, tuleeko sinne siirryttyä”. – Nainen 23 v.

”Mulla ei ollut mitään odotuksia pajalle, eikä oo oikeastaan vieläkään”. – Mies 21 v.

”Kun tulin pajalle, niin kyllä se pelasti mun elämän. Täällä saatiin mun koulu ja elämä kondikseen, jotka meni päin vittua. Kun tarvitsee apua, niin kyllä paja auttaa joka asiassa”. – Mies 23 v.

”Nyt oon aika paljon vaan ollut ja kuluttanut aikaa. Ei enää yhtään nappaa. Jatkan toukuussa kesken jääneitä lähihoitajan opintoja kun tulee 25 v ikää täyteen ja pääsen aikuisopiskelijaksi. Sitä mä täällä oon ollut odottamassa jo vuoden”. Nainen 24 v.

”Lähinnä oon täällä siksi, että on päivisin jotain tekemistä ja saahan tästä sen muutaman euron lisäkorvauksen”. - Nainen 23 v.

”En edes muista, mitä siellä (sopimus) on minulle laitettu tavoitteeksi”. – Nainen 19 v.

”Yksi ohjaaja voisi hillitä toimintaansa. Hakemalla haetaan, että voisi tulla jostain sanomaan. Todella ärsyttävä tyyppi.” – Mies 23 v.

”Kaikki lähtee ihan omasta asenteesta. Itse koen sen (paja) pakkopullana. Menin sinne, koska se on vaihtoehtoista helpoin ja mukavin. Kyllä teen mitä pitää, mutta teen hitaasti, ihan vaan siksi, että menee mahdollisimman paljon aikaa. Suurimman osan päivästä selaan YouTube:a. Ohjaajat kyllä sanoo tästä, mutta ei ne voi mitään. Ei mua oikein muuallekaan voi laittaa.” – Mies 23 v.

”Mä odottelen, että joku alkaa kiinnostamaan. Tässä on aika kauan jo odotettu. Kyllä tämä turhauttaa. Vaikka kuulostaa, että laiskottelen, niin kyllä mä haluaisin löytää jotain mikä minua kiinnostaisi. En mä tahallaan tällainen ole” – Mies 24 v.

Kokemuksia työelämästä

”Mulla on paperit ammattikoulusta, mutta ei täällä oo hommia. Porista tai Raumalta vois löytyä, mutta en halua muuttaa täältä mihinkään”. – Mies 23 v.

”Pääsin tutun kautta yhteen firmaan, jossa asennettiin ilmastointiputkia. Oli hienoa hommaa. Reissattiin ympäri Suomea. Jossain kohtaa tilaukset sit vaan väheni ja työt loppui minulta. Menisin heti takas jos olis mahku”. – Mies 24 v.

”Mä olin silloin yhdessä kioskissa töissä vähän aikaa. Heti alusta lähtien mä jouduin sen omistajan silmätikuksi. Koin vähättelyä ja kaikkea muuta paskaa. No en mä siellä sitten kauaa pystynyt olemaan”. – Nainen 24 v.

Kokemuksia terveydenhuollon palveluista

Noin puolella haastatelluista nuorista oli kokemus terveydenhuollon palveluista ja tarkemmin ottaen mielenterveyspalveluista (psykiatria tai nuorisopsykiatria). Yleensä asiakkuus oli kestänyt jo useamman vuoden. Lähes kaikilla mielenterveyspalveluja käyttäneistä nuorista oli melko negatiivinen kokemus palvelun vaikuttavuudesta. Negatiivinen kokemus liittyi siihen, että palveluilla ei juuri koettu olevan hyötyä nuorelle.

”Mä kävin siellä melkein kolme vuotta keskustelemassa asioista, silleen kerran kuussa, mutta ei siitä kyllä mitään hyötyä mulle ole ollu.” - Mies 24 v.

”Mä oon nyt ollu pari kuukautta ilman lääkkeitä. Lopetin vaan niiden ottamisen kun ajattelin, että ei niistä oikeen mitään hyötyä ole. On mulla koko ajan paketti kotona kaapissa jos tulee sellainen olo, että pitäis ottaa” – Nainen 21 v.

